

CRITERIS PER A LA PUBLICACIÓ DE TEXTOS CRÍTICS A LA COL·LECCIÓ ELS NOSTRES CLÀSSICS*

Les normes que teniu a les mans estableixen un seguit de requisits que han de complir els volums inclosos a la col·lecció Els Nostres Clàssics, específicament pel que fa a: (1) l'establiment del text crític; (2) la constitució de l'aparat crític; (3) l'elaboració de les notes a peu de pàgina; (4) el contingut d'alguns apartats de la introducció, i (5) altres aspectes propis de l'edició (bibliografia, glossari, etc.).

Amb aquestes normes pretenem aclarir algun dels dubtes que sorgeixen al curador durant la preparació d'un volum per a ENC; reduir el nombre de correccions i modificacions que s'hi hagin de fer una vegada l'hagi lliurat a l'Editorial, i igualment afavorir la uniformitat de criteris filològics, científics i gràfics dels llibres publicats. Som conscients, això no obstant, que l'assumpció plena d'aquests criteris no sempre és factible, i que en alguns casos cal adaptar-los i cercar solucions específiques per a determinades tradicions textuales, amb unes dificultats i necessitats concretes. En aquells casos en què una edició plantegi necessitats no recollides en els presents criteris, o bé el curador cregui adient l'adopció d'una solució diferent de la proposada, caldrà que es posi en contacte amb l'Editorial per tal de valorar les diverses possibilitats. Aquestes normes, doncs, es proposen també com a punt de partida adaptable, si escau, a situacions determinades que requereixin tractaments específics.

1. L'ESTABLIMENT DEL TEXT CRÍTIC

L'establiment del text crític s'ha de basar en el conjunt de la tradició textual conservada de l'obra objecte de l'edició, és a dir, en tots els manuscrits —antics i moderns— i impresos de què es tingui notícia.¹ La no utilització d'un testimoni documentat només és justificable quan les circumstàncies del volum en facin impossible

* Els presents criteris d'edició van ser sotmesos al parer del Consell Assessor de l'editorial en les sessions dels dies 10 de febrer de 2005 i 9 de juny de 2006.

¹ Pel que fa als testimonis manuscrits, no cal dir que la detecció de *codices descripti* en fa innecessària la col·lació. Respecte als impresos, fem referència bàsicament a incunables i edicions antigues; puntualment, quan la discussió d'un lloc crític o altres circumstàncies ho facin recomanable, es poden tenir en compte lectures procedents d'edicions modernes.

la consulta (per pèrdua, accés restringit, etc.); en aquests casos, caldrà justificar als criteris d'edició les raons que han dut a prescindir-ne. Així mateix, cal tenir presents els testimonis de tradició indirecta —extractes, refoses, traduccions— que puguin aportar informació útil per a la constitució del text crític i per al coneixement de la seva tradició i circulació.

La tria del testimoni base ha de ser fruit de l'anàlisi del conjunt de la tradició textual; en la seva selecció s'han de tenir en compte, sempre que sigui possible, els criteris següents: (a) proximitat del testimoni respecte de l'arquetip; (b) qualitat del text (grau de deturpació, nivell d'intervenció del copista, etc.); (c) completesa. Aquest darrer aspecte, tot i que sens dubte important, no ha de ser en principi l'únic criteri aplicable a l'hora d'escollir el text base.

La transcripció del testimoni considerat òptim ha de ser rigorosament fidel al text manuscrit o imprès original; s'han de tenir en compte, però, un seguit de criteris (d'aglutinació i separació de mots, d'accentuació, etc.) detallats al document «Criteris de transcripció». A continuació es farà la col·lació del text transcrit amb la resta de testimonis de la tradició, cosa que generarà l'aparat crític corresponent (per al qual, vegeu l'apartat següent).²

Una vegada transcrit el text base i feta la col·lació, cal detectar i, si és possible, corregir els llocs deturpats (errors de còpia, omissions, amplificacions o altres modificacions no degudes a l'autor de l'obra; per al cas específic de les traduccions catalanes d'obres escrites en altres llengües, vegeu més avall). Les intervencions que el curador dugui a terme al cos del text es basaran en la tradició textual de l'obra o bé, quan el recurs a la tradició no porti solucions prou satisfactòries o quan es tracti d'una tradició de testimoni únic, en la conjectura. Aquestes darreres s'han de basar en el coneixement de la llengua antiga, del context històric i cultural, i de la tradició literària i retòrica a la qual pertanyi el text.³ En qualsevol cas, s'ha de recollir i argumentar a l'aparat tota intervenció que es dugui a terme al text base. D'altra banda, quan no sigui possible trobar una esmena suficientment satisfactòria a algun passatge obscur o deturpat, s'haurà d'assenyalar així mateix en nota.

² Llevat que hi hagi raons que justifiquin el contrari, la col·lació es limitarà als testimonis de tradició directa. No obstant això, quan es cregui convenient recollir a l'aparat —i, doncs, utilitzar en l'establiment del text crític— dades de tradició indirecta, caldrà justificar-ho als criteris d'edició i especificar quins testimonis indirectes s'han emprat i quin tipus de dades se n'ha recollit.

³ La font coneguda d'un passatge que no faci sentit constitueix també un altre possible mitjà de correcció. Igualment, el coneixement de la font pot servir per fer decantar la balança entre lliçons aparentment correctes.

S'utilitzen els claudàtors ([]) per indicar la inclusió o restitució duta a terme per l'editor d'una lletra, un mot o un passatge inexistent o il·legible al text base. Si allò que es vol restituir ja és present en un altre dels testimonis col·locacionats, no utilitzarem els claudàtors per marcar la inclusió, sinó que simplement recollirem a l'aparat crític la lliçó del text base, i indicarem a partir de quin altre testimoni s'ha dut a terme l'esmena.⁴ Pel que fa a les restitucions, només quan l'extensió del fragment omès sigui reduïda —no més de quatre o cinc paraules— es pot assajar, a partir de passatges paral·lels de l'obra editada, la reconstrucció en català antic del passatge omès amb ortografia normativa. En aquells casos en què la restitució es faci a partir d'una versió de l'obra en una llengua diferent de la catalana, en nota a peu de pàgina es recollirà el text a partir del qual s'ha traduït el passatge entre claudàtors.

Pel que fa a la puntuació del text, que implica un grau d'interpretació inevitable, el curador ha de partir així mateix dels seus coneixements lingüístics, culturals i literaris. Cal evitar, sempre que sigui possible, una puntuació excessiva del text editat.

Els números romans s'escriuran en versaleta; puntualment, quan a causa del context calgui aclarir la seva condició de xifres (per exemple, en títols escrits amb caixa alta o amb versaletes), els escriurem entre punts baixos.

Els criteris exposats fins aquí són igualment aplicables a l'establiment del text crític de traduccions catalanes antigues d'obres originalment en altres llengües. No és sobrer remarcar, això no obstant, que cal evitar identificar la versió original —o, fins i tot, la seva edició crítica— amb el punt d'arribada de l'edició catalana. El text original ha de ser sens dubte un punt de referència a l'hora de corregir llocs deturpats, però cal tenir present que l'objectiu no és pas reconstruir la traducció que el traductor hauria hagut de fer, sinó la que efectivament va dur a terme —és a dir, cal fer un esforç per distingir els errors i omissions de transmissió o de còpia i aquells passatges en què el traductor s'allunya de l'original, ja sigui innovant deliberadament o a causa d'un error en la interpretació del text.

L'objectiu final d'aquest procés ha de ser un text esporgat d'errors, tan proper com sigui possible a l'hipotètic original —o al seu arquetip—, si bé sense renunciar a la

⁴ No fem en cap cas, en canvi, els parèntesis angulars (< >), que tradicionalment han servit per indicar supressions dutes a terme pel curador en el text base. Les lliçons que continguin lletres o mots rebutjables es recolliran a l'aparat crític, i al text només hi haurà la lliçó correcta —o sigui, la lliçó on s'hagi dut a terme la supressió. Tampoc no fem servir les anomenades *cruces desperationis* († ... †), usades quan el curador detecta un passatge corromput o sense sentit per al qual no troba cap esmena satisfactòria; quan ens trobem en una situació d'aquest tipus, o bé amb una lliçó suspecta però sense la certesa que sigui incorrecta, ho indicarem amb una nota.

informació relativa a la transmissió de l'obra (que ha de quedar, si més no, consignada a l'aparat); és a dir, l'objectiu ha de ser oferir al lector un text tan fiable com sigui possible i que, al mateix temps, sigui llegible.

2. L'APARAT CRÍTIC

L'aparat crític ha d'anar a peu de pàgina del text editat; quan el text sigui compost, però, per unitats de mida reduïda (poesies líriques, receptes mèdiques o de cuina, exemples, preceptes legals, etc.), es pot situar just a continuació de la unitat textual corresponent.

Els aparats crítics d'ENC són de tipus negatiu; és a dir, no s'hi expliciten aquells casos en què les lliçons dels testimonis coincideixen amb la lliçó recollida al text de l'edició. A l'aparat, doncs, cal donar compte de:

a) Les intervencions que es duguin a terme al cos del text base; en aquells casos en què el grau de la intervenció ho requereixi, s'ha de redactar una nota que justifiqui la solució adoptada.

b) Les lliçons rebutjades de la resta de testimonis (prescindim de les variants merament ortogràfiques; hi recollim, per tant, les de tipus morfològic, sintàctic i lèxic; també cal assenyalar addicions i omissions).⁵

c) Les particularitats i incidències del text base (passatges cancel·lats, mots ratllats, fragments interlineats, etc.).

d) Optativament, altres qüestions que el curador cregui convenient d'indicar (notes marginals al text base o en un altre dels testimonis, deficiències —forats, rastres d'humitat— dels testimonis que afectin la lectura del text, etc.).

Les lliçons incloses a l'aparat no se sotmeten al mateix grau de regularització que les lliçons del text: se'n desenvolupen les abreviatures i es regularitza l'ús de *i/j* i *u/v*, però no se separen ni s'aglutinen els mots segons la normativa; no s'accentuen ni s'hi usen apòstrofs, punts volats o guions; no es puntuen.

En els textos en prosa el model d'aparat que cal seguir preferentment quan les remissions es fan a partir de les ratlles del text és el següent:

⁵ Determinades variants fruit de la utilització pel copista d'una varietat geogràfica diferent de la del text base, amb interès lingüístic però no significatives per a l'establiment del text, es poden incloure a la caracterització lingüística del manuscrit corresponent (vegeu, més avall, el punt 4.1).

64 de l'esperit] *om. APU*; àngels] los angels *U* 171 ell] ells *U*; irrepel·libles]
irreparables *A* 176 porà] *aquí s'acaba la llacuna de P* 181 fenyé] fenyen *A*, feyen *U*

Sovint, però, sobretot quan es tracta de textos conservats en un únic testimoni, als volums d'ENC no s'ha distingit gràficament entre les dades crítiques i les notes de tipus lingüístic, cultural o històric, de manera que l'aparat crític ha quedat integrat en les notes a peu de pàgina. En aquests casos, contràriament a les tradicions amb diversos testimonis, als quals es fa referència mitjançant sigles que els identifiquen, remetem al còdex únic simplement amb l'abreviatura *ms.* (o bé *inc.* o *ed.* si es tracta respectivament d'un incunable o d'una edició posterior):

5. [*com ne cabria*]: omès al ms.; restituïm d'acord amb el passatge corresponent del *Llibre de totes maneres de potatges*.

6. *formatge*: a continuació al ms. hi ha «ben gras», expuntuat.

7. *perar-l'as*: ms. «peras las».

8. *Lo qual ... fer*: subratllat al ms.⁶

1. *penitència*: ms. «penitentencia».

2. *éls*: amb «l» sobreescrita.

3. *papa*: al ms. segueix «e» supèrflua.

4. *demanà-los*: ms. «demanala».

27. *coses*: a l'inc. segueix «ans», que eliminem pel sentit i d'acord amb l'original italià.

Pel que fa a l'aparat crític dels textos en vers, el format ha de ser paral·lel al primer dels recollits per a la prosa, tant si es tracta de poesies conservades en diversos testimonis com de manuscrit únic. Atès que els versos són força més breus que una ratlla de text en prosa, habitualment no és necessari indicar la porció de text afectada per la variant:

ii 9 Heu *JK*; ay *JKP* 10 Arem *JK*; daço *JKP*; fa *P* 11 leugers *JK*; aura *P* 12 Quen
temps passat la bona *P* 13 poder voler (*amb poder ratllat*) *L*, poder *P* 14 volen *P* 15
no cur *P*; hay *JK*; ffayt *K*; daver *JK*, poder *P* 16 los bens *JKL*; conpayia *P*

7 per quem *amb el segon traç de la u confós amb el traç vertical de la e* 11 roser *amb
ro afegit a la interlúnia* 15 compassats *amb la s final ratllada* 28 xascus tech 39
caltat *amb una crida a sota que no s'ha resolt en cap correcció* 44 anen 45 tenet *amb
abreviatura de er ratllada* 67 Senyor *amb titlla de nasal sobrerera* 77 pendre 92 iij^{er} ?
111 manca 120 laltua *amb una r interlineada* 126 despler

⁶ Els punts suspensius indiquen que, malgrat que ens estalviem d'escriure'l, el passatge afectat correspon al text que hi ha entre el començament de la citació i el final.

3. LES NOTES A PEU DE PÀGINA

La informació addicional que es recull a les notes a peu de pàgina del text acostuma a ser molt variada, ja que s'hi agrupen dades molt diverses de tipus filològic, lingüístic, històric, cultural, literari, glosses i interpretacions de passatges obscurs, identificació de fonts, referències bíbliques,⁷ paral·lelismes presents en d'altres obres, etc. Siguin del tipus que siguin, el curador ha de tenir present que les notes han d'ajudar sobretot a comprendre aquells passatges el sentit dels quals no sigui prou clar. No és convenient, doncs, incloure-hi un excés de dades ni d'aportacions erudites o enciclopèdiques no directament relacionades amb els passatges afectats, com tampoc reconstruir el procés que ha dut a l'establiment d'una hipòtesi o d'una descoberta, sinó que les notes han de ser tan pertinents, clares, breus i concises com sigui possible.

A causa de la mateixa heterogeneïtat de les notes no és recomanable proposar un model que les englobi totes. En el cas de notes en què s'especifica el significat d'un mot o d'un passatge, o quan s'aclareix el sentit d'una paraula escrita amb una ortografia poc habitual, notes que són sovint necessàries a les edicions d'ENC, s'utilitza el format següent:

1. *cregué*: amb el sentit de 'cresqué'.
2. *lavà-lo-se'n*: enteneu 'se l'emportà'.
3. *a tots hops*: 'tant com sigui necessari'.

1. *sanador*: enteneu «senador».
2. *manà*: enteneu «menà».
3. *perres*: llegiu «peres».

1. *tella*: llegiu «tela», 'membrana prima que recobreix el ventre del cabrit'.
2. *fer fills*: llegiu «fer fils», 'començar a caramelitzar-se (el xarop)'.

Observeu, de passada, que les cometes simples (' ') s'utilitzen per indicar el significat propi d'un mot, mentre que les cometes dobles angulars (« ») serveixen per remetre a la forma ortogràficament correcta; també utilitzem les darreres en les citacions literals, ja siguin del text mateix, procedents dels testimonis o bé de les referències bibliogràfiques. Reservem l'ús de les cometes dobles altes (“ ”) per a les citacions a l'interior de citacions.

⁷ Per a les referències bíbliques, usarem les sigles habituals de la Vulgata; vegeu l'apèndix I.

4. LA INTRODUCCIÓ DE L'EDITOR

Cada text presenta problemes diferents que requereixen aproximacions i solucions específiques. Aspectes, doncs, com la biografia o la identificació de l'autor, l'estudi del context històric on va sorgir l'obra i la seva transmissió, l'anàlisi del contingut, l'ús de fonts, la relació amb altres obres, etc., dependran bàsicament de les particularitats del text i de la seva història. El criteri bàsic que ha de guiar l'elaboració de la introducció, com també la de les notes a peu de pàgina i la dels altres materials que acompanyen l'edició (apèndixs, documents, glossari), ha de ser el d'oferir eines que ajudin a llegir-lo, entendre'l i contextualitzar-lo; la inclusió de material no estrictament relacionat amb el text dependrà sobretot de la innovació científica que aporti. Caldrà, és clar, que les hipòtesis que es formulin s'assentin sobre bases ben fonamentades des d'un punt de vista científic, filològic, lingüístic, codicològic, històric, etc. I, en qualsevol cas, s'han de distingir amb la màxima claredat, d'una banda, els elements històrics i documentals que permeten bastir la teoria no confirmada i, de l'altra, les suposicions hipotètiques i les conseqüències que se n'extreguin.

Malgrat que no sigui possible —ni recomanable— establir un guió previ per a la redacció de les introduccions dels volums d'ENC, en tota edició crítica sí que hi ha determinades qüestions que han de ser necessàriament tingudes en compte en l'estudi que precedeix el text. Es tracta de la descripció i l'anàlisi dels testimonis, de l'estudi textual d'aquests testimonis quan n'hi ha més d'un, i de l'especificació dels criteris d'edició que s'han seguit en l'establiment del text.

Pel que fa al possible estudi lingüístic del text editat, cal evitar la simple recollida de fenòmens generals i ja ben documentats; un estudi d'aquestes característiques només es justifica si fa èmfasi en aquelles particularitats del text que ens permeten aproximar-nos al seu origen geogràfic i situar-lo cronològicament, i si així mateix facilita al lector l'aclariment d'aquelles altres que podrien dificultar-li la lectura de l'obra. Si, per contra, les característiques lingüístiques del text presenten pocs aspectes definidors, n'hi ha prou de recollir-los a la descripció dels testimonis, tal com s'indica a continuació.

4.1. Anàlisi i descripció dels testimonis

L'estudi dels testimonis que transmeten el text objecte de l'edició, ja siguin manuscrits o edicions, ha d'incloure la descripció codicològica detallada d'aquests exemplars (datació, enquadernació, plecs, folis, material, mides, tipus de lletra, mans, contingut, ornamentacions, anotacions marginals, etc.).⁸ L'estudi dels testimonis i de les traces que hi han deixat els seus lectors no sols afavoreix el coneixement de la tradició de l'obra sinó que, així mateix, beneficia l'establiment del text crític, ja que pot ajudar a destriar el text produït per l'autor de les intervencions posteriors. Tot i l'inexcusable coneixement de primera mà que el curador ha de tenir dels testimonis, l'existència de descripcions detallades publicades amb anterioritat permet fer-hi remissió i limitar la descripció als trets més generals.

En les tradicions amb més d'un testimoni conservat s'assignarà una sigla a cada testimoni (una lletra majúscula en cursiva per als manuscrits, i minúscula per a les edicions); l'equivalència entre lletra i testimoni es mantindrà sistemàticament al llarg de tot el volum, tant a la introducció com a l'aparat crític i a les notes a peu de pàgina. Aquest criteri és vàlid fins i tot en el cas que, per alguna raó (incompletesa d'un testimoni, diversitat d'unitats textuais —poesies, peces teatrals— conservades en manuscrits diferents, etc.), s'hagi d'usar més d'un testimoni com a text base.

En aquest apartat també és recomanable desenvolupar, sempre que les dades obtingudes ho permetin, l'estudi d'aspectes concrets referents al text transmès per cada testimoni (grafies usades pel copista, consideracions sobre el seu *usus scribendi*, etc.) o bé referents a la història externa del volum (possessors, vicissituds per les quals hagi passat el còdex, etc.). Molt relacionada amb aquestes qüestions és la caracterització de l'origen geolingüístic dels testimonis, la qual, si es disposa de prou elements per dur-la a terme, s'inclourà igualment en la descripció, com també altres trets fonètics, morfològics o lèxics destacables que s'hi detectin —llevat, és clar, que es dediqui un apartat específic de la introducció a l'estudi lingüístic de l'obra.

⁸ Per a l'elaboració de descripcions codicològiques, es pot emprar com a punt de partida el treball de Pere Bohigas, Anscari Mundó i Amadeu-J. Soberanas, «Normes per a la descripció codicològica dels manuscrits», *Biblioteconomia*, 77-78 (1973-1974), pàgs. 93-99.

4.2. *Estudi ecdòtic de les relacions entre els testimonis*

A l'hora d'establir el text crític d'una obra amb una tradició textual constituïda per més d'un testimoni és imprescindible dur a terme l'anàlisi de les relacions de parentiu existents entre aquests testimonis. Altrament, ni es pot justificar correctament l'elecció del text base ni és possible conèixer quina autoritat s'ha d'atorgar a les variants que reporten els diversos testimonis.

Cal, per tant, analitzar els llocs crítics localitzats i, basant-se sobretot en els errors significatius transmesos, establir graus de proximitat i de dependència entre testimonis. L'objectiu d'aquest estudi, evidentment, no és tant l'elaboració d'un *stemma codicum* —que en pot ser un resultat circumstancial— com el coneixement del comportament dels diversos testimonis i branques de la tradició per poder-ne establir el text crític amb garanties. En aquest apartat de la introducció, doncs, s'han d'explicitar i justificar aquestes relacions entre testimonis, que hauran estat tingudes en compte durant l'elaboració del text crític de l'obra.

Un cas una mica a part, el constitueixen les traduccions catalanes antigues de textos originalment en altres llengües, especialment pel que fa a la seva relació amb la versió original. Més amunt ja hem assenyalat la utilitat de recórrer al text original per tal de corregir passatges deturpats en el català. D'altra banda, si es conserven diverses còpies de l'original, és recomanable provar d'individuïr de quin manuscrit, o si més no de quina branca de la tradició, prové la traducció catalana. La detecció d'un testimoni, o més, en la llengua original proper al text català —amb solucions compartides que no necessàriament s'han de trobar a l'arquetip— és útil a l'hora d'editar la versió catalana. A la introducció, doncs, cal explicitar, si és possible, aquest tipus de proximitats amb testimonis en la llengua original; també s'hi pot incloure, si bé la seva utilitat a l'hora d'establir el text català és sens dubte inferior, una breu aproximació sobre les relacions de parentiu que es detecten al si de la tradició en la llengua original.

4.3. *Criteris d'edició*

En aquest apartat, que se situa sempre just abans de l'edició del text, cal especificar a grans trets com s'ha dut a terme l'edició, tant pel que fa a la transcripció del text base (breu síntesi dels criteris adoptats), com pel que fa a l'establiment del text

crític (elecció del testimoni base, elements de comparació del text base —testimonis, subarquetips—, criteri de selecció de variants, etc.). També és en aquest apartat on s'assenyalen aquells aspectes relatius a les normes d'edició d'ENC que hagi calgut adaptar a les característiques específiques de la tradició textual d'una obra determinada.

5. ALTRES QÜESTIONS

5.1. Referències bibliogràfiques

El curador pot optar tant pel sistema de remissions bibliogràfiques tradicional, com pel sistema d'autor i data. Si se sent més còmode amb el primer, les referències hauran d'organitzar-se de la manera següent:

- Amédée PAGES, «Documents inédits relatifs à la vie d'Auzias March», *Romania*, XVII (1888), pp. 186-206.
- Lola BADIA, «“Lo temps és tal que tot animal brut”. Lectures d'Ausiàs March. Poema LXVI», dins Albert G. HAUF (ed.), *Lectures d'Ausiàs March (15 de gener - 10 de desembre de 1997)*, València, Fundació Bancaixa, 1998, p. 185.
- Josep M. NADAL i Modest PRATS, *Història de la llengua catalana*, II, *El segle XV*, Barcelona, Edicions 62 (Col·lecció d'Estudis i Documents, 34), pp. 280-289.
- Antònia Carré, a la seva introducció a Girolamo MANFREDI, *Quesits o perquens (Regiment de sanitat i tractat de fisiognomonía)*, Barcelona, Editorial Barcino, 2004 (ENC B, 25), p. 40.

Després del primer esment remetrem a aquestes referències amb el nom de l'autor, una o dues paraules significatives del títol (especialment si citem més d'un treball d'aquell autor), i les abreviatures *Op. cit.* o bé *art. cit.* (també hi podem afegir la nota on el lector pot trobar la referència completa):

- Amédée PAGES, «Documents...», art. cit., p. 199.
- NADAL i PRATS, *Op. cit.* a la n. 73, p. 287.

Si es recullen totes aquestes referències en un apartat específic dedicat a la bibliografia, només caldrà situar el cognom en primer lloc, assenyalar la paginació completa —especialment si es tracta d'articles o parts de llibres— i ordenar alfabèticament les entrades (i, és clar, ordenar cronològicament les referències d'un mateix autor):

- BADIA, Lola: «“Lo temps és tal que tot animal brut”. Lectures d'Ausiàs March. Poema LXVI», dins Albert G. HAUF (ed.): *Lectures d'Ausiàs March (15 de gener - 10 de desembre de 1997)*, València, Fundació Bancaixa, 1998, pp. 183-201.
- NADAL, Josep M., i Modest PRATS: *Història de la llengua catalana*, II, *El segle XV*, Barcelona, Edicions 62, 1996 (Col·lecció d'Estudis i Documents, 34).

- MANFREDI, Girolamo: *Quesits o perquens (Regiment de sanitat i tractat de fisiognomonía)*, edició crítica d'Antònia Carré, Barcelona, Editorial Barcino, 2004 (ENC B, 25), 314 pp.
- PAGES, Amédée: «Documents inédits relatifs à la vie d'Auzias March», *Romania*, XVII (1888), pp. 186-206.

Si prefereix, en canvi, el sistema més àgil d'autor i data, en citar les referències s'haurà de limitar a donar el cognom de l'autor en versaletes i l'any i les pàgines que li interessi remarcar entre parèntesis (amb el signe & si hi ha més d'un autor, i amb l'any seguit d'una lletra si cita més d'un treball d'aquell any d'un mateix autor):

- PAGES (1888)
BADIA (1998b: 185)
NADAL & PRATS (1996: 280-289)
Antònia Carré, a la seva introducció a MANFREDI (2004: 40), observa que [...].

Aquestes mateixes referències, una vegada agrupades a la bibliografia, s'organitzaran de la manera següent:

- BADIA, Lola (1998b): «“Lo temps és tal que tot animal brut”. Lectures d'Ausiàs March. Poema LXVI», dins HAUF (ed.) 1998a: 183-201.
- HAUF, Albert G. (ed.) (1998): *Lectures d'Ausiàs March (15 de gener - 10 de desembre de 1997)*, València, Fundació Bancaixa, 269 pp.
- MANFREDI, Girolamo (2004): *Quesits o perquens (Regiment de sanitat i tractat de fisiognomonía)*, edició crítica d'Antònia Carré, Barcelona, Editorial Barcino (ENC B, 25), 314 pp.
- NADAL, Josep M., i Modest PRATS (1996): *Història de la llengua catalana*, II, *El segle XV*, Barcelona, Edicions 62 (Col·lecció d'Estudis i Documents, 34).
- PAGES, Amédée (1888): «Documents inédits relatifs à la vie d'Auzias March», *Romania*, XVII, pp. 186-206.

Sigui quin sigui el sistema emprat, s'ha de remetre a la referència bibliogràfica mitjançant el nom de la responsabilitat principal (és a dir, en el cas de l'edició de textos, pel nom de l'autor i no pel de l'editor; pel que fa als textos anònims, cal remetre-hi pel títol o bé, excepcionalment, pel nom de l'editor seguit de (*ed.*)). D'altra banda, citem les referències en la llengua i l'ortografia en què es troben a l'original imprès (nom de l'autor, títol, editorial, col·lecció, etc.) i només en catalanitzem el lloc d'edició.

5.2. Glossari

El glossari ha d'incloure únicament aquells mots que puguin implicar algun tipus de dificultat de comprensió al lector, ja sigui perquè es tracta de paraules que han caigut en desús, o bé d'accepcions que actualment ja no es fan servir. En cap cas no cal que hi

constin aquells mots que formen part dels repertoris lèxics normatius actuals (és a dir, del *Diccionari* de l'IEC o dels de l'Enciclopèdia Catalana).

Dels mots inclosos al glossari, en recollirem només la primera aparició, amb el gènere, nombre, temps, etc., i l'ortografia amb què els trobem al text. Això no obstant, quan hi localitzem també les formes bàsiques (masculí singular per a noms, adjectius o participis; infinitius per a verbs, etc.), les recollirem encara que no constitueixin la primera aparició del mot al text.

A la llista del glossari, cal escriure la paraula que volem explicar en cursiva, a continuació en donarem la localització al text i, finalment, una definició breu. Quan es tracti de mots no catalans n'indicarem, sempre que sigui possible, l'origen entre parèntesis. Prescindirem, doncs, de categories gramaticals o d'altres informacions complementàries (si hi ha cap informació addicional sobre el mot que el curador considera oportú oferir al lector, l'ha de recollir en nota a peu de pàgina al text, i remetre-hi al glossari).

cayllada, 5.10, mató, llet presa
enfistolar, 130.57, vegeu nota
engossade, 131.55, esmolada?

albardà, ex. 309, bufó, pallasso, comediant
arrapat, *fo* ~, ex. 66, pres o separat violentament
entregue, ex. 312, íntegre, sencer
exoren-se, ex. 202, es posaren; vegeu n. 3
relinxos, ex. 211 (cast.), renills

appeteix, II,XII.3, desitja, li vé de gust alguna cosa
gàmbero, II,III.32 (it.), llagostí
importa, I,I/1.21, produeix, porta com a conseqüència
reserra, *se* ~, I,I/1.3, s'estreny

Puntualment, quan el contingut del text editat ho requereixi, també es poden elaborar glossaris o reculls de paraules centrats en l'àmbit sobre el qual versa l'obra editada (vegeu, per exemple, els apèndixs sobre estris i ingredients del *Llibre de Sent Soví*, i el glossari de termes mèdics o referents als aliments dels *Quesits o perquens* de Girolamo Manfredi).

J. Santanach

APÈNDIX I. SIGLES BÍBLIQUES

Gen	Genesis	Mich	Michaeas
Ex	Exodus	Nah	Nahum
Lev	Leviticus	Hab	Habacuc
Num	Numeri	Soph	Sophonias
Deut	Deuteronomium	Agg	Aggaeus
Ios	Iosue	Zach	Zacharias
Iud	Iudices	Mal	Malachias
Ruth	Ruth	1 Mach	1 Machabaeorum
1 Sam	1 Samuelis seu 1 Regum	2 Mach	2 Machabaeorum
2 Sam	2 Samuelis seu 2 Regum	Mt	Evangelium sec. Matthaem
3 Reg	3 Regum	Mc	Evangelium sec. Marcum
4 Reg	4 Regum	Lc	Evangelium sec. Lucam
1 Par	1 Paralipomenon	Io	Evangelium sec. Ioannem
2 Par	2 Paralipomenon	Act	Actus Apostolorum
Esdr	1 Esdrae	Rom	Epistola ad Romanos
Neh	Nehemias seu 2 Esdrae	1 Cor	1 Epistola ad Corinthios
Tob	Tobias	2 Cor	2 Epistola ad Corinthios
Iudith	Iudith	Gal	Epistola ad Galatas
Esth	Esther	Eph	Epistola ad Ephesios
Iob	Iob	Phil	Epistola ad Philippenses
Ps	Psalmi	Col	Epistola ad Colossenses
Prov	Proverbia	1 Thess	1 Epistola ad Thessalonicenses
Eccl	Ecclesiastes	2 Thess	2 Epistola ad Thessalonicenses
Cant	Canticum Canticorum	1 Tim	1 Epistola ad Timotheum
Sap	Sapientia	2 Tim	2 Epistola ad Timotheum
Eccli	Ecclesiasticus	Tit	Epistola ad Titum
Is	Isaias	Philem	Epistola ad Philemonem
Ier	Ieremias	Hebr	Epistola ad Hebraeos
Lam	Lamentationes	Iac	Epistola Iacobi
Bar	Baruch	1 Petr	1 Epistola Petri
Ez	Ezechiel	2 Petr	2 Epistola Petri
Dan	Daniel	1 Io	1 Epistola Ioannis
Os	Osee	2 Io	2 Epistola Ioannis
Ioel	Ioel	3 Io	3 Epistola Ioannis
Am	Amos	Iudae	Epistola Iudae
Abd	Abdias	Apoc	Apocalypsis
Ion	Ionas		

APÈNDIX II. ABREVIATURES D'ÚS HABITUAL⁹

add.	addició
af.	afegit
art. cit.	article citat
c.	<i>circa</i>
cap.	capítol
caps.	capítols
<i>cf.</i>	<i>confer</i>
ed.	edició, editor
eds.	editors
exp.	expunuat
f.	foli
ff.	folis
inc.	incunable
int.	interlineat
<i>loc. cit.</i>	<i>loco citato</i>
marg.	al marge
ms.	manuscrit
mss.	manuscrits
n.	nota
nn.	notes
núm.	número
núms.	números
om.	omès
<i>Op. cit.</i>	<i>Opus citatum</i>
p.	pàgina
pp.	pàgines
reed.	reedició
reimpr.	reimpressió
s. d.	<i>sine data</i> / sense data
s. l.	<i>sine loco</i> / sense lloc
s. v.	<i>sub voce</i>
sobr.	sobreescrit
subr.	subratllat
trad.	traducció
v.	vers
vol.	volum
vols.	volums
vv.	versos

⁹ No abreujaem *vegeu* en *veg.*, *et alii* en *et al.* ni *ratllat* en *ratll.*, ja que únicament permeten el guany d'un caràcter.